

Trabzon - Gümüşhane arasındaki Pontidlerin bir kesidi

Kemal ERGUVANLI

Doğu karadeniz bölgesinde bulunan ve Trabzon ile Gümüşhane arasında kalan Pontidlerin jeolojik yapısını transit yolundan geçen bir kesit vasıtasıyla anlamak mümkündür.

Trabzonu Gümüşhaneye bağlayan, orman ve dumanlarla örtülü ve hoş manzaralı, transit yolu 50 Km. lik bir mesafe içinde 2032 m. yükseklikteki Zigana geçidine gelir. Ve burada 15 Km. gibi kısa bir mesafe içinde 800 m. rakımlı Harşit (Torul)e iner. Harşit ırmağı kenarından, yavaş yavaş yükselerek, 35 Km. sonra Gümüşhaneye varır. Gümüşhaneyi bir az geçince de Pontidleri bırakır, Anatolidlere tırmanmağa başlar.

Jeolojik harta ve kesitte görüldüğü gibi bu alan içinde kalan Pontidler de Senonien ve Lütésien yaşında iki kompleks mevcuttur.

A — Üst Kretase kompleksi: Karadeniz sahilinden Torul ilçesi civarına kadar geniş bir alan içinde bulunmaktadır. Bunlar olivinli ve ojitli bazalt, dasit, liparit ve bunların lav, tüf ve aglomeralarından ibarettir. Evvelce Trabzon civarındaki taşlar A. LACROIX tarafından lökotefrit olarak isimlendirilmişse de bunları kesin olarak sınırlamak mümkün değildir. Çünkü bu bölgede değişik yapı ve birleşimdeki taşlara rastlanmakta ve bunlar karışık bir durumda bulunmaktadır. 1000 m. den fazla bir kalınlığa malik olan bu püskürük kütle kompleksi içinde, muhtelif kalınlıkta, adeseler halinde, Üst Kretaseye aid fliş ve kalkerler bulunmaktadır.

Kalkerler: Gri renkli, kısmen kristalize ve bazan dolomitiktir. 2161 m. yükseklikteki Sis dağının doğusunda Kireçhane mevkiinde: *Micraester* sp., Düzköy Güneyinde Mula köyü civarında *Ostrea* sp. ve Rudist'ler bulunur.

Gümüşhane-Torul arasında, Beşkilise köyü civarında, kalker ve marnlı kalkerlerin içinde:

Terebratula sp.

Belemnited sp..

Rhynconella sp.

Ammonides sp. bulunmaktadır.

Fliş: Daha ziyade bordo renkli marnlardan, gri-siyah renkli gre ve killerden ve az miktarda kalkerden ibarettir. Bilhassa bordo renkli marnlar Senonien için karakteristik globigerine ve globotruncana'ları ihtiva etmektedir. Trabzon'un 6-7 Km. güneyinden, Kireçhane ve Kisarna deresi yamaçlarından, maden suyunun hemen yanından ve Zigana dağlarının boyun noktasına yakın İstavri köyü civarından alınan numunelerin ince kesitlerinde:

Globoturuncana linnei d'ORB.

Gloptrucana lapparenti lapparenti BOLLI

" " *tricaarinata* QUER

Gümbelina sp. görülmüştür.

Sis dağının doğusundaki Simenli ve Maçka ilçesinin batısındaki İspela köyü sırtlarından, Düzköy bucağı civarından, batıda : Elmalı ve Güneyde : Demirciköy (Km. 102) civarından alınan numunelerin ince kesitlerinde de aynı fosiller görülmüştür.

Lav, tuf ve aglomeraların içinde bulunan bu kalker ve fliş adeselerinin kalınlıkları 2-3 m. ile 80-100 m. arasında değişir. Bulduğumuz fosiller sayesinde bu faza aid püskürme yaşının Senonien olduğunu tespit etmiş oluyoruz.

Bazı jeologlar sahil bölgesinde bulunan bazik taşların daha genç olduklarını delil göstermeden söylemektedirler. Biz ise en kuzeyde, Trabzonun 6-7 Km. güneyinde Kireçhane ve Kisarna maden suyu civarındaki tuf ve lavların arasında alınan bordo renkli marnların ince kesitlerinde Senonien için karakteristik Globotruncana'lar bulduk.

Karadeniz sahilinde, Akçaabat civarında bu formasyonların üzerine Miosene aid konglomera, gre ve kalkerler gelir. Bunların içinde:

Ostrea sp.

Mactra sp.

Omurgalı hayvan (Büyük kaburga, omur v. s. parçaları)

bulduk.

B — Lütesiyen kompleksi: Bu faza ait külteler gri-mor renkli ve porfirit yapılı andezitlerle aralarında adeseler halinde bulunan lütesiyen flişinden ibarettir.

Torul ilçesinin 7 Km. batısında, Bağçecik köyü civarında, andezitik tüflerin arasında, 15-20 m. kalınlıkta ve 1 Km. uzunluktaki fliş adesesinde:

Nummulites irregularis DESH.

" *subirregularis* DESH.

Assilina sp.

Discosicllina sp.

Ostrea sp.

Lamellibranchia'lar bulunmaktadır

Bundan başka, Çit dağının S yamacında, Eski Gümüşhane civarında, Tenbada da ve Maden dere batısında ve doğuda Kermut köyü civarında bol fosilli Lütesien adeseleri muhtelif büyüklükte bulunmaktadır. Bu fosiller yardımıyla Pontid'lerin güney kesimini teşkil eden andezitlerin Lütesien yaşında olduklarını anlamaktayız.

Trabzon-Gümüşhane arasındaki Pontid'lerde, kesitte de görüldüğü gibi biri Senonien'den yeni ve diğeri eski olan iki tip granit mevcuttur. Senonien'e aid külteleri delen ve etrafındaki taşları değiştiren granitler daha ziyade Granodiorit olup renkleri açık gridir. Kontak tesir lavlardan ziyade kalkerlerde belli olur. Ve bunlar mermer haline gelmiştir. Bu granitlerin en önemlileri Torulun doğu ve batısında, hemen hemen bir hat doğrultusunda uzanan Acısu, İstavri, Torul, Müzeni, Kornaya ve Çiftköprü granitleridir. Gümüşhane şehri civarında yataya yakın bir vaziyette gördüğümüz ve Kretase olarak kabul ettiğimiz kalkerlerin altında kırmızı renkli, iri ortoz billurlu ve Mısır granitine benzeyen bir granit bulunmaktadır. Büyük bir alan kaplayan bu granitin yaşını daha kesin olarak söylemek mümkün değilse de Kretaseden daha eski olduğunu söyleyebiliriz.

Trabzon-Gümüşhane arasındaki Pontidlerin teknotik durumları, kesitte de görüldüğü gibi basit ve sadedir. Tâli bir takım kıvrımlardan sarfınazar, kuzey versandaki külteler kuzeye veya kuzeydoğuya, güney versandakiler de güney veya güneybatıya eğimli olup Zigana dağları büyük bir antiklinale tekabül etmektedir. Eğimler 20° – 35° arasında değişmektedir. Torul gün-

eydeki andezitler ise daha az eğimli ve güneye meyillidirler. Gümüşhane civarında ise durum biraz karışıktır ve burada faylı bir yapı göze çarpar.

BİBLİOGRAFYA

- ALTINLI, E. : Ordu-Giresun vilâyetlerinin jeolojisi (Géologie des vilayets Ordu-Giresun. ist. Üniv. F. F. Mec. Seri : B, T : XI, F: 3. 1946, İstanbul.
- ARDEL, A. : Trabzon ve civarının morfolijisi üzerine gözlemler. T. Coğr. Der. sayı : 1, 1943, Ankara
- CHAPUT, E : Voyages d'études géologiques et géomorphologiques en Turquie. Mém. Inst. Franç. d'Arche. Stam. 1936, Paris.
- KOSSMAT, F. : Geologische Untersuchungen in den Erzdistrikteten des Vilâyet Trapezund, Kleinasien. Mitt. Geol. Wien, III, 1919.
- KOVENKO, V. : Gümüşhanenin simli kurşun madenleri (Les mines de plomb argentifère de Gümüşhane). M. T. A. Mec. 3/24, 1941, Ankara.
- KOVENKO, V. : Bakırlı pirit madenleri bölgesi, Giresun vilâyeti (Région des mines de pyrites cuivreuse).M. T. A. Mec. 2/30, 1943, Ankara.
- KOVENKO, V. : Gümüşhanenin simli kurşun madenleri (Les mines de Plomb Paris.
- SAUER, G. S. : Der Östliche Pontus, Geogr. Zeitsch. H. 9, 1927.
- TEHİHATCHEFF, P. : Asie Mineure. Géologie I, P : 275-289, I. s/429-432, III. s:145.
-

TRABZON-GÜMÜŞANE

ARASININ

JEOLOJİK HARTASI

CARTE GEOLOGIQUE DE LA REGION
TRABZON - GÜMÜŞANE

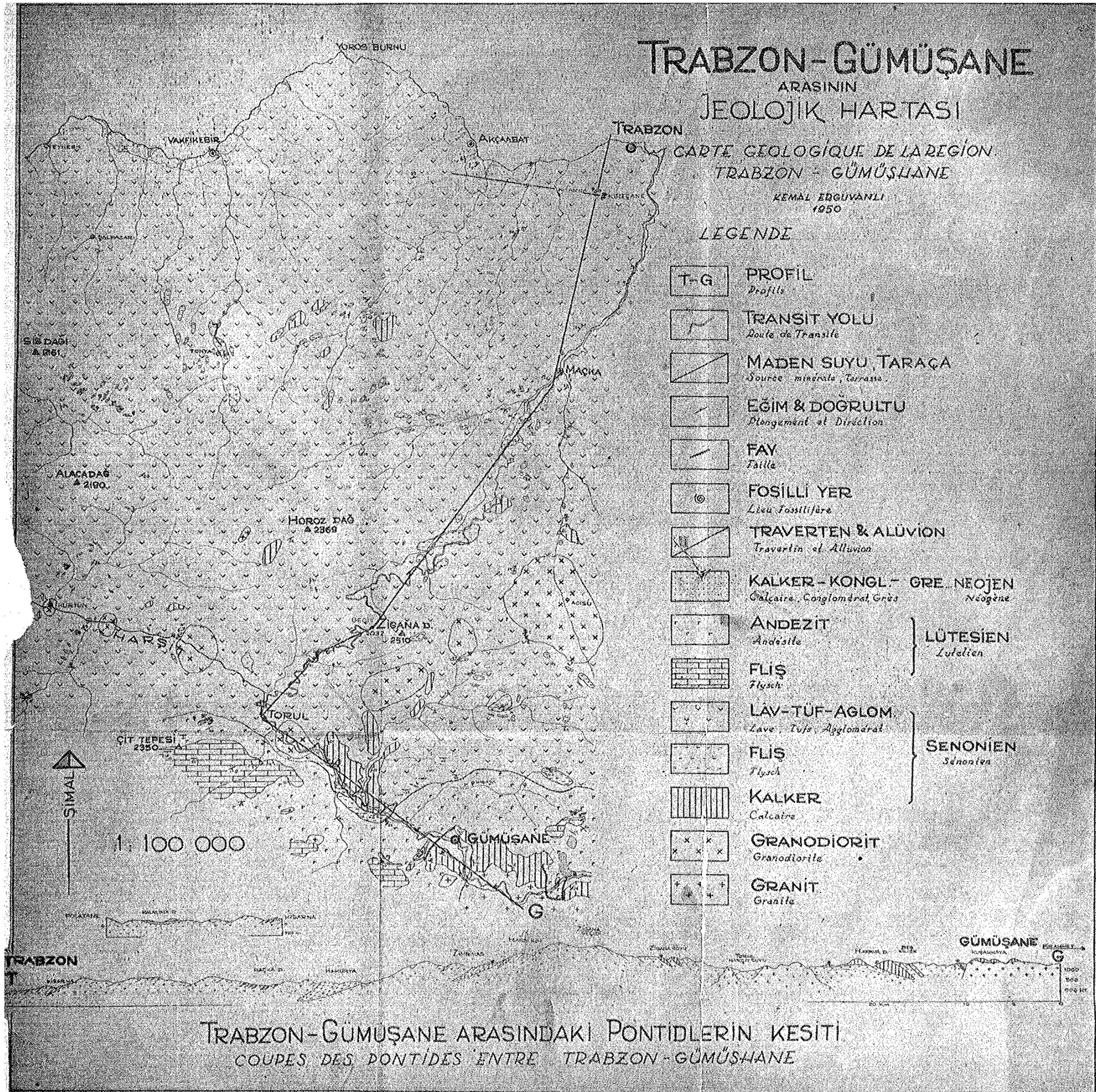
KEMAL ERGUVANLI
1950

LEGENDE

T-G	PROFIL Profils
	TRANSIT YOLU Route de Transit
	MADEN SUYU TARAGA Source minérale, Terrasse
	EĞİM & DOĞRULTU Pignonement et Direction
	FAY Faille
	FOSİLLİ YER Lieu fossilifère
	TRAVERTEN & ALUVION Travertin et Alluvion
	KALKER-KONGL- GRE. NEOJEN Calcaire, Conglomérat, Grès Néogène
	ANDEZİT Andésite
	FLİŞ Flysch
	LAV-TUF-AGLOM. Lave, Tufs, Agglomérat
	FLİŞ Flysch
	KALKER Calcaire
	GRANODIORİT Granodiorite
	GRANİT Granite

LÜTESİEN
Lutétien

SENONİEN
Sénonien

TRABZON-GÜMÜŞANE ARASINDAKİ PONTİDLERİN KESİTİ
COUPES DES PONTIDES ENTRE TRABZON-GÜMÜŞANE

